

специальностей Восточноукраинского национального университета имени Владимира Даля.

Ключевые слова: экспериментальное обучение, экспериментальные группы, контрольные группы, студенты, ИКТ-специальности.

Sura N. A. Determination of Experimental Quantitative Structure (for IT-specialities of East-Ukrainian National University Named after Vladimir Dahl as an Example)

Based on the theoretical ideas about substantial characteristics and specifics of formation of professional foreign competence at higher non-languages educational establishments, in the given article was determined the experimental quantitative structure (for IT-specialities of East-Ukrainian National University named after Vladimir Dahl as an example).

Key words: experimental learning, experimental groups, control groups, students, IT-specialities.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 316.444:371.212:37.015.3

В. А. Триндюк

**АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ:
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ**

Модернізація – основна проблема сучасної освітньої системи України. Дослідження показують, що це процес безперервний, постійно перебуває на стадії вдосконалення, оскільки непинно триває науково-технічний прогрес, розвивається глобальна всесвітня павутина, змінюються соціально-політичний, економічний стан не лише в Україні, а й у всьому світі.

Одним з наслідків залучення України в простір Болонського процесу є розвиток академічної мобільності, яка розглядається в рамках Болонського процесу в якості обов'язкової умови формування Європейського простору вищої освіти.

З огляду на вищевказане, метою статті є дослідження поняття „академічна мобільність” та виявлення проблем названого процесу у вищій освіті України з метою її вдосконалення, підвищення якості та підготовки конкурентоспроможного спеціаліста.

Питанням академічної мобільності займаються педагоги, філософи, соціологи тощо. Серед них В. Астахова, Е. Астахова, В. Байденко, В. Воловик, Л. Гурч, Н. Гуляєва, Л. Колісник, Л. Сокурянська та інші. Дослідники висвітлюють актуальні питання оновлення освітнього

простору та особливості академічної мобільності в просторі трансформацій XXI століття.

Після входження в Болонський освітній простір Україна відчула вагому підтримку європейської спільноти. За цей час у нашій країні побувало багато місій Ради Європи, які розглядали стан освіти, проводили експертизу освітянської законодавчої бази і практично зауважень не було. Сьогодні вже майже немає опонентів щодо ступеневості вищої освіти, яка підвищує мобільність і вертикальну, і горизонтальну.

Напрями розвитку вищої освіти в Україні, з одного боку, стратегічні, з іншого – вони дадуть імпульс для подальшого поліпшення стану освіти і науки вже в недалекому майбутньому [8].

Тому участь вищої освіти України в Болонських перетвореннях має бути спрямована лише на її розвиток і набуття нових якісних ознак, а не на втрату кращих традицій, зниження національних стандартів якості. Орієнтація на Болонський процес не повинна призводити до надмірної перебудови вітчизняної системи освіти.

Академічна мобільність належить до важливих соціальних чинників розвитку студентства, його потенційних і реальних можливостей. Законопроект „Про вищу освіту” від 28.08.2012 р. визначає академічну мобільність як систему заходів, що забезпечують право та можливість для учасників навчально-виховного процесу на викладання, навчання чи стажування в іншому вищому навчальному закладі (науковій установі) на території України чи поза її межами для опанування освітньої програми або її частини та/або здійснення наукової діяльності тощо [6].

Як показало дослідження, існує безліч дефініцій поняття академічна мобільність. Воно розглядається як: а) важливий складник процесу інтеграції вищих навчальних закладів у міжнародний освітній простір; б) період навчання студента в країні, громадянином якої він не є [4]; в) важлива якісна особливість європейського простору, що передбачає обмін людьми між вищими навчальними закладами та між державами [7].

Ми підтримуємо думку Л. Сокурянської, яка визначає академічну мобільність як „вид соціального переміщення агента, яке не супроводжується зміною його соціального статусу, здійснюється з ціллю продовження освіти і всередині своєї країни, міста, ВНЗ, і за кордоном” [9, с. 284].

На нашу думку, основним фактором розвитку академічної мобільності студентів є підтримка різноманітними програмами (ERASMUS, COMMETT, LINGUA, TEMPUS). Щорічно на наукові конференції, семінари, стажування, навчання за різними програмами виїжджають мільйони людей. Мобільність збагачує національні культури й збільшує освітній і професійний досвід її учасників; є істотним чинником системних змін через безпосереднє поширення досвіду; підвищує якість підготовки фахівців; піднімає рейтинг університету в цілому. Підтвердженням визнання зростаючої важливості цього чинника стало прийняття в 2001 р. Європарламентом і Радою рекомендацій з

підсилення мобільності всіх людей, що мають відношення до освіти, а також з підвищення їхньої кваліфікації [2, с. 4].

Згідно з Проектом Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [10, с. 14] розробляється Національна система професійних кваліфікацій, яка в основному відповідає європейській. Тому запозичення та використання досвіду для вдосконалення системи вищої освіти України шляхом розвитку академічної мобільності є необхідністю.

Разом з тим, як вказано в Проекті, необхідно розробити та забезпечити реалізацію заходів щодо залучення іноземних студентів для навчання в Україні, передбачивши збільшення кількості навчальних програм для них у вищих навчальних закладах і закладах післядипломної освіти [10, с. 15].

У 2011 році вперше за часи незалежності України на навчання та стажування в провідних вищих навчальних закладах з держбюджету виділено 44,1 млн. грн. У 2011/2012 навчальному році направляється на навчання в провідні ВНЗ Західної Європи 300 осіб. Саме таку кількість у наш час дозволяють навчати за кордоном фінансові можливості держави. Таким чином, за своєю суттю академічна мобільність – це обмін досвідом між учасниками названого процесу, що беззаперечно є величезним плюсом для всіх її учасників.

Доцільність і важливість всестороннього розвитку академічної мобільності, без якої не можливо уявити сучасну вищу школу, є, безумовно, дуже важливим питанням із входженням до Європейського простору освіти. Усе ж здається обґрунтованим акцентування уваги на негативних моментах, які виникають в університетській спільноті України.

Як показало дослідження, на ринку праці розвиваються абсолютно різні ситуації. Так, у Німеччині найбільшою популярністю на сьогоднішній момент користуються технічні спеціальності, оскільки технологічний розвиток цієї країни випереджає багато інших, що вимагає все нових і нових припливів фахівців у різних галузях: електротехніка, машинобудування, приладобудування, біотехнологія, хімія і т. д. В Україні йде процес становлення економіки і попит мають економічні, юридичні, управлінські й інші спеціальності. Отримавши освіту з такої спеціальності за кордоном і досконало володіючи іноземною мовою, в Україні, безумовно, можна побудувати успішну кар'єру. У свою чергу, інженеру-фахівцеві, що отримав освіту і пройшов практику на високотехнологічних підприємствах Німеччини, нелегко буде знайти досить представницьку й відповідно високооплачувану роботу в Україні. Тому отримавши добрі знання та досвід навчання й роботи за кордоном, наші студенти можуть залишатися там на постійне місце проживання, що може призвести до втрати в Україні висококваліфікованих спеціалістів.

Науковці називають „больові точки” розвитку академічної мобільності для України (та й не тільки), серед яких добре відомий „відплив інтелект”. Е. Астахова [1, с. 33] вказує на сукупність проблем зовнішнього та внутрішнього „відпливу інтелекту”. Слід погодитись, що їх треба розглядати в сукупності. Якщо зовнішній „відплив інтелекту”

трактується як втрата „точок зростання” у зв’язку з від’їздом за рубіж яскравих наукових індивідуальностей, розпадом наукових шкіл і закриттям перспективних наукових напрямів розвитку науки і техніки, то в сукупності з „внутрішнім впливом інтелекту” це вже означає зниження „критичної маси”, необхідної для відтворення наукових кадрів і збалансованого розвитку наукового потенціалу.

У матеріалах Всесвітньої конференції з вищої освіти („Всесвітня декларація про вищу освіту для ХХ століття: підходи і практичні заходи”, ст. 16) підкреслюється, що „необхідно стримувати „вплив інтелекту”, оскільки він продовжує позбавляти країни, які переживають перехідний період, висококваліфікованих фахівців, які потрібні для прискорення їх соціально економічного розвитку” [3, с. 16].

Ще одна „зона ризику”, яка пов’язана з розвитком академічної мобільності, в усякому разі при повноцінній, масовій її реалізації, – це можливе руйнування наукових шкіл, які є найважливішим складником сучасної університетської освіти. Для наукових шкіл і напрямів значущість одного-двох учених може бути критичною. Немає необхідності у виїзді за кордон десятка представників тієї або іншої наукової школи для того, щоб вона ослабла й зрештою зруйнувалася. Наукові школи, які формуються не одне десятиліття, хворобливо реагують на втрату одного-двох учених, тим більше, якщо на постійне місце проживання виїжджає лідер напрямку. А без такого „поживного середовища” наукові школи дуже багато що втрачають, якщо взагалі можуть існувати [1, с. 36].

Мобільність надає можливість різним учасникам цього процесу досягти низки цілей і задовольнити потреби, які можуть бути надзвичайно різноманітні й можуть носити і суто раціональний (освоєння нових компетенцій), і емоційний характер (поїхати чимдалі від рідної домівки).

Студенти навчаються в інших ВНЗ, переслідуючи здебільшого кілька цілей одночасно. Серед них: отримання міждисциплінарних компетенцій, конкретних специфічних знань; знайомство з науковими й освітніми традиціями й школами, з культурою іншого регіону або країни; пошук кращих умов навчання й роботи. Тому науковці розглядають також і соціально-психологічні проблеми, які виникають у результаті академічної мобільності.

Відомо, що для успішної реалізації будь-якої діяльності потрібна чітко сформована мотивація, що базується на трьох ключових чинниках: інтерес, вигода й психологічний комфорт. Якщо з першими двома чинниками все зрозуміло, то ось з психологічним комфортом усе йде складніше: чуже мовне середовище, зіткнення з незвичними для себе традиційними способами поведінки й незнайомими звичаями викликає навіть у підготовленої людини стан постійної напруги й дискомфорту.

Так, за дослідженнями В. Воловик [5, с. 113], задля успіху названого процесу особливо важливим є національне самовизначення студента, який перебуває за кордоном. Під національним самовизначенням розуміють рівень і зміст ставлень індивіда до культури, мови, історії країни, яку цей

індивід представляє за кордоном. В. Воловик виокремлює два рівні національного самовизначення: високий та низький. Високий рівень: досконале володіння українською мовою; знання історії України; наслідування моральних норм, цінностей, прийнятих сьогодні в українському суспільстві; повага до традицій, що склалися в Україні; а отже – сформоване почуття гордості за свою країну, її народ і культуру. Низький рівень: неволодіння українською мовою, незнання історії країни, неповага до її традицій, цінностей, норм моралі. І як наслідок – сформоване почуття відчуженості від соціокультурного середовища, яке формально представляє індивід.

Результати дослідження показали, що чим вищий рівень соціокультурної адаптації студента, тим більший успіх навчальної й професійної діяльності громадянина України за кордоном, тобто рівень і результативність навчальної й професійної діяльності, здійснюваній у рамках програми „Академічна мобільність”, залежить від рівня сформованості ставлення до своєї Батьківщини й до своєї культури.

Болонські освітні вимоги – це не уніфікація вищої освіти в Європі, а широкий доступ до багатоманітності освітніх і культурних надбань різних країн. Сучасне студентство стає все більш потужним загonom української молоді. За останні 20 років чисельність студентів, що навчаються у вищих навчальних закладах III – IV рівнів акредитації, зросла практично в 2 рази. І така тенденція носить принципово глобальний характер. Логічно припустити, що й відповідальність держави й суспільства за майбутнє цього загону молоді, що багато в чому визначає майбутнє країни, повинна істотно підвищитися [2, с. 2].

Отже, процеси академічної мобільності набирають оберти, стають невід’ємним складником сучасного університетського життя. Слід узяти до уваги, що окрім позитивних чинників процесу академічної мобільності, існують ще й проблемні. Потрібно аналізувати можливі наслідки й ризики, формувати нововведення, які б пом’якшували негативні наслідки.

Конкретні кроки вбачаємо у двох напрямках: педагогічна та соціально-психологічна підготовка агентів переміщення. Тому ми підтримуємо думку науковців з цієї проблеми про те, що в межах програми „Академічна мобільність” на базі провідних університетів необхідно розробити і впровадити програму, що передбачає два нерозривно пов’язаних один з одним аспекти: формування національного самовизначення; формування активної позиції ставлення до інших культур та їхніх представників, з одного боку, та розробка спеціальних методів та механізмів академічного обміну студентами; розробка стратегії двобічних обов’язків з умовою повернення студентів на Україну, з іншого боку.

Необхідно чітко сформуванати у студентів інтерес і повагу до інших культур і їх носіїв, щоб було зрозуміло: кожна національність, етнічна або расова група представляє безумовний інтерес і вимагає до себе шанобливого ставлення, що, власне, і визначає особисте зростання людини.

Список використаної літератури

- 1. Астахова Е.** Доклады и сообщения. Академическая мобильность в украинском контексте: риски адаптации / Е. Астахова // Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины : м-лы Междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 16 – 19 нояб. 2010 г. / М-во образования и науки Украины, Харьк. облгосадминистрация, Совет ректоров вузов Харьк. региона, Нар. укр. акад. ; [редкол.: В. И. Астахова и др.]. – Харьков : Изд-во НУА, 2010. – 364 с. **2. Астахова В.** Постановочные доклады. Основные тенденции развития академической мобильности украинских студентов // Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины : м-лы Междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 16–19 нояб. 2010 г. / М-во образования и науки Украины, Харьк. облгосадминистрация, Совет ректоров вузов Харьк. региона, Нар. укр. акад. ; [редкол.: В. И. Астахова и др.]. – Харьков : Изд-во НУА, 2010. – 364 с. **3. Байденко В.** Болонские реформы: некоторые уроки Европы / В. И. Байденко // Высш. образование сегодня. – 2004. – № 2. – С. 14–19. **4. Бринев С.** Академическая мобильность студентов как фактор развития процесса интернационализации образования / С. Бринев, Р. Чуянов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.prof.msu.ru>. **5. Воловик В.** Социокультурная адаптация – фактор академической мобильности / В. Воловик, М. Фомичева // Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины : м-лы Междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 16–19 нояб. 2010 г. / М-во образования и науки Украины, Харьк. облгосадминистрация, Совет ректоров вузов Харьк. региона, Нар. укр. акад. ; [редкол. : В. И. Астахова и др.]. – Харьков : Изд-во НУА, 2010. – 364 с. **6. Законопроект** Про вищу освіту від 28.08.2012 / [Електронний ресурс]. – Режим доступа: kvit.ukma.kiev.ua/... **7. Згуровський М. З.** Болонський процес – структурна реформа вищої освіти на європейському просторі / М. З. Згуровський / [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.idn.polynet.lviv.ua>. **8. Степко М. Ф.** Модернізація вищої освіти України і Болонський процес : м-ли до першої лекції / уклад. М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков ; відп. ред. М. Ф. Степко. – К., 2004. – 24 с. **9. Сокурянська Л. Г.** Украинский студент в Европе и Америке : современное состояние, перспективы и последствия академической мобильности молодых украинцев / Л. Г. Сокурянська // Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины : м-лы Междунар. науч.-практ. конф., Харьков: НУА, 2010. – С. 282–291.]. **10. Проект** Національної стратегії розвитку освіти в Україні 33 стор. / [Електронний ресурс]. – Режимы доступа : rectors.odessa.ua/ua/uploads/.../strategia.doc; <http://guonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/4455.pdf>.

Триндюк В. А. Академічна мобільність студентської молоді: психолого-педагогічні проблеми

У статті досліджується поняття „Академічна мобільність” як один з наслідків входження України в Єдиний Європейський простір вищої освіти. Незважаючи на велику кількість позитиву, виявлені негативні сторони названого процесу, а саме: сукупність проблем зовнішнього та внутрішнього „відпливу інтелекту”. До психолого-педагогічних проблем в рамках програми „Академічна мобільність” відносимо недостатній рівень національного самовизначення студентської молоді.

Ключові слова: вища освіта, система вищої освіти, академічна мобільність, національне самовизначення, „відплив інтелекту”.

Триндюк В. А. Академическая мобильность студенческой молодежи : психолого-педагогические проблемы

В статье исследуется понятие „Академическая мобильность” как одно из последствий вхождения Украины в Единое Европейское пространство высшего образования. Не принимая во внимание большое количество позитива, выявлены негативные стороны названного процесса, а именно: совокупность проблем внешней и внутренней „утечки интеллекта”. К психологическо-педагогическим проблемам в рамках программы „Академическая мобильность” относим недостаточный уровень национального самоопределения студенческой молодежи.

Ключевые слова: высшее образование, система высшего образования, академическая мобильность, национальное самоопределение, „утечка интеллекта”.

Tryndjuk V. A. Academic Mobility of Students: Psychologik-Pedagogikal Problems

In the article is investigated a concept „Academic mobility” as one of consequences of including of Ukraine in Single European space of higher education. Not having regard to plenty of positive, negative parties of the adopted process are educed, namely: totality of problems of external and internal „ebb of intellect”. To the psychologik-pedagogikal problems within the framework of the program „Academic mobility” take the insufficient level of national self-determination of student young people.

Key words: higher education, system of higher education, academic mobility, national self-determination, „ebb of intellect”.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.